

Justificacions i condicionants de la tria de cura en el 0-3: és la pública una opció per a mi?

Enric Saurí Saula
Sheila González Motos

Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Sociologia
enric.sauri@uab.cat; sheila.gonzalez@uab.cat

Recepció: 13-12-2021
Acceptació: 02-06-2022
Publicació: 12-07-2022

Cita recomanada: SAURÍ SAULA, Enric i GONZÁLEZ MOTOS, Sheila (2022). «Justificacions i condicionants de la tria de cura en el 0-3: és la pública una opció per a mi?». *Papers*, 107 (3), e3065. <<https://doi.org/10.5565/rev/papers.3065>>

Resum

L'accés als serveis d'educació infantil s'ha demostrat que és una eina eficient de lluita contra la desigualtat educativa. No obstant això, les famílies més avantatjades són més proclius a l'ús d'aquests serveis, mentre que els infants d'entorns més vulnerables es queden al marge. La recerca ha explicat aquest fenomen, conegut com l'efecte Mateu, i s'ha centrat principalment en l'estudi de les constriccions derivades de la disponibilitat de serveis, la capacitat econòmica de les famílies per fer-ne ús i les pautes culturals sobre la maternitat. Aquest article vol posar llum, des d'una perspectiva de política pública, a altres factors explicatius de l'efecte Mateu, més enllà de les barreres econòmiques que limiten l'accés a serveis formals d'atenció a la petita infància.

A partir de les entrevistes a 34 mares de nens i nenes menors de 3 anys, amb diferents formes de participació en el mercat laboral i diferents models de criaça (escoles bressols municipals i escoles bressol privades), analitzem les característiques dels serveis regulats d'atenció a la petita infància i els factors objectius de les condicions familiars i laborals de les mares per entendre l'elecció d'un servei públic o privat de cura durant el 0-3. Els resultats apunten que l'existència de la tarifació social ha permès a les mares amb menys recursos econòmics accedir a l'oferta de l'escola bressol pública, mentre que la qualitat dels serveis públics ha estat un factor d'atracció per a les classes mitjanes i altes. No obstant això, no hi ha hagut una adaptació dels serveis públics a les necessitats de les mares de classe treballadora que, tot i no trobar-se en una situació de vulnerabilitat, no poden optar per l'oferta de serveis privats d'atenció a la petita infància.

Paraules clau: petita infància; educació infantil; desigualtat educativa; maternitat; política educativa

Abstract. *Justifying the choice of childcare for 0 to 3-year-olds : Are public services an option for me?*

Access to early childhood education services has proved to be an effective way of combating educational inequality. However, more advantaged families are more likely to use these services, while children from more vulnerable backgrounds are marginalised. Research has explained this phenomenon, known as the Mathew Effect, mainly by studying the constraints arising from the availability of services, the economic capacity of families to use them, and cultural patterns of motherhood. This paper aims to identify, from a public policy perspective, other factors that explain the Mathew Effect, beyond the economic barriers that limit access to formal care services for young children.

Based on interviews with 34 mothers of children under three years old, with differing levels of involvement in the employment market and different models of childcare (municipal and private nursery schools), we analyse the characteristics of formal early childhood care services and the objective factors of those mothers' everyday lives, to understand the decision-making processes involved in choosing childcare for the under-threes. The results indicate that sliding scale pricing has allowed mothers on low incomes to access state nursery schools, while the quality of the public services offered has been a factor in attracting middle and upper class parents. However, there has been no adaptation of public early childhood care services to the needs of working-class mothers who, while not being in a situation of social vulnerability, do not have the option of using private nurseries.

Keywords: early childhood; preschool education; educational inequality; motherhood; educational policy

Sumari

1. Introducció	6. Dues xarxes i tres lògiques d'atenció a la petita infància
2. Les escoles bressol com a instrument de política pública	7. Conclusions
3. La presa de decisions de les famílies	Finançament
4. Context i metodologia	Referències bibliogràfiques
5. Una decisió en dues passes	

1. Introducció

Com en altres àmbits educatius, en l'educació infantil les famílies més avantatjades tenen més probabilitats d'utilitzar els serveis d'atenció a la infància, mentre que els nens desafortunats, que se'n beneficiarien més, en queden exclosos. La investigació ha volgut explicar aquest fenomen, conegut com a efecte Mateu, i estudiar tant les limitacions en la disponibilitat i l'assequibilitat dels serveis d'atenció infantil com les normes culturals sobre la maternitat (Pavolini i Lancker, 2018). Tanmateix, encara hi ha marge per entendre per què les mares d'entorns més vulnerables tenen menys probabilitats d'externalitzar la criança dels seus fills, sobretot quan ni la cultura de la maternitat ni les restriccions econòmiques expliquen la seva exclusió.

La nostra recerca pretén esbrinar com les mares de diferents procedències es relacionen amb els serveis d'atenció a la infància —públics i privats— per

identificar els factors que les han portat a escollir un tipus de llar d'infants per sobre d'un altre. Mitjançant una anàlisi de les pràctiques i els discursos al voltant d'aquests dos tipus d'atenció a la infància formal, el nostre objectiu és entendre com es relacionen les circumstàncies de les famílies —principalment els factors de classe social, situació laboral i suport familiar— amb la probabilitat d'optar per l'escola bressol pública. Més enllà de les barreres econòmiques que limiten l'accés als serveis formals d'atenció infantil, pretenem destacar altres factors que també expliquen l'efecte Mateu.

Els darrers anys, Catalunya ha viscut un progressiu creixement de l'escolarització dels infants d'entre 0 i 3 anys, i situa la seva taxa d'escolarització entorn del 39,7 % (Albaigés i Ferrer-Esteban, 2017). L'increment de la taxa de natalitat al principi dels 2000, impulsada per l'augment dels fluxos migratoris, i sobretot les dificultats per conciliar la vida familiar amb la vida laboral van fer créixer la demanda de serveis d'atenció a la petita infància. El govern català i, molt especialment, els governs municipals van apostar per un model protagonitzat per les escoles bressol municipals com a complement de l'oferta privada existent i com a instrument d'atenció precoç als infants de famílies socialment vulnerables. Així, aquest creixement de l'oferta de criança institucionalitzada ha basculat entre el paper conciliador i el paper educador i compensador de l'educació infantil de primer cicle.

Amb tot, els darrers anys, les taxes d'escolarització s'han mantingut força estables. L'increment de les places públiques no ha comportat un augment simultani de les taxes d'escolarització en aquesta franja d'edat. A més a més, des del curs 2017/2018, la ciutat de Barcelona aplica a la seva xarxa d'escoles bressol un sistema de preus basat en la tarifació social bressol amb l'objectiu de desactivar la barrera econòmica, identificada per la literatura com una de les principals dificultats d'accés a l'escolarització primerenca entre les famílies amb menys recursos (Blasco, 2015). Si bé és cert que la crisi econòmica i el consegüent increment de l'atur poden explicar parcialment una reducció de la demanda d'atenció a la petita infància, es fa necessari saber quins són els condicionants que afavoreixen o limiten l'accés a les places d'escola pública per valorar-ne l'impacte.

En aquest article abordem l'anàlisi de les pràctiques i els discursos de les famílies de Barcelona que fan ús d'escoles bressol públiques i llars d'infants privades per tal d'entendre les lògiques d'elecció del servei de les mares que opten per la criança institucionalitzada. L'objectiu és entendre com les possibilitats de les famílies (principalment de caràcter social, situació laboral i suport familiar) es conjuguen amb l'oferta pública de 0-3 al seu abast per acabar decidint escollir una fórmula o l'altra.

A través de 34 entrevistes a mares amb infants entre 0 i 3 anys escolaritzats en la xarxa pública i privada de la ciutat de Barcelona, ens hem aproximat a les característiques d'aquests serveis de criança i a les condicions objectives d'existència de les mares per conèixer els processos de presa de decisions pel que fa a l'atenció durant aquesta etapa.

Comencem l'article recollint els impactes de l'educació 0-3 que avalen la seva incorporació a l'agenda pública, principalment com a política de conci-

liació però també com a instrument de reducció de les desigualtats educatives. En segon terme, tractem els condicionants de la presa de decisions respecte a l'externalització de la cura i, en el cas de les dones, respecte a mantenir-se o no en el mercat laboral després del naixement del primer fill. La següent secció proporciona informació sobre el context de la recerca i la metodologia emprada per recollir i analitzar les dades. A continuació, presentem els resultats sobre les justificacions d'externalització de la cura per part de les mares amb infants de 0 a 3 anys, i els condicionants que configuren la seva opció per la xarxa pública o la privada. La secció final engloba les conclusions i discuteix algunes implicacions polítiques dels nostres resultats.

2. Les escoles bressol com a instrument de política pública

L'anàlisi de la producció legislativa permet identificar tres eixos a partir dels quals des de les administracions públiques s'ha construït la rellevància de l'educació infantil de primer cicle. Aquests tres eixos discursius són, en primer lloc, l'escolarització 0-3 com a política de conciliació laboral-familiar; segonament, l'escolarització 0-3 com a política educativa, com a recurs a nodrir de continguts i processos pedagògics; i, finalment, l'escolarització 0-3 com a política de compensació de desigualtats familiars (amb especial atenció a sectors de famílies desafavorides) i educatives (amb especial atenció a infants en situació de partida desigual), on l'abast i els criteris de cobertura representen una preocupació de primer ordre (IGOP, 2009; Lewis i West, 2017), en la mesura que mostren l'efectivitat de la inversió social en educació infantil (West et al., 2020).

2.1. L'escolarització 0-3 com a política de conciliació laboral-familiar

La incorporació de les dones al mercat laboral, juntament amb la manca de corresponsabilitat en el repartiment del treball domèstic i familiar, va impulsar que els infants fossin cuidats fora de la llar, fet que va generar la demanda d'implementació de polítiques de conciliació i, en conseqüència, un progressiu augment de la cobertura de serveis d'atenció als infants. La participació dels homes en el treball domèstic i familiar encara és força reduïda, per aquest motiu, les dones han estat i són les principals protagonistes de les mesures de conciliació (Sánchez i Villena, 2018).

Les primeres *guarderies* exercien, com el seu nom indica, la funció de guarda del menor, en substitució de les mares que progressivament s'incorporaven al mercat laboral. Aquesta funció es manté actualment, i això fa de les escoles bressol un dels pocs instruments disponibles per a la conciliació laboral i familiar. Diversos estudis mostren que, durant els primers anys després de tenir un fill, la disponibilitat de serveis d'atenció als infants de 0 a 3 anys és un dels factors rellevants en la decisió de les famílies sobre el retorn a la feina, especialment en el cas de la mare (Nollenberger i Rodríguez-Planas, 2015; Carta i Rizzica, 2018; Baizán i González, 2007). Les avaluacions nacionals i internacionals disponibles ofereixen uns resultats positius per a la participació

en el mercat laboral amb l'existència d'opcions per a l'escolarització primerenca (Gelbach, 2002; Berlinski i Galiani, 2007; Nollenberger i Rodríguez-Planas, 2011; Schlosser, 2011).

Aquesta funció conciliadora atorga a les escoles bressol també un valor com a instrument de lluita contra la pobresa, atès que el risc de pobresa infantil es redueix notablement en les llars on tots els adults treballen (Blasco, 2019). Com a exemple, segons dades de 2018, en el cas de les famílies amb dos progenitors, les taxes de pobresa són del 10 % entre aquelles amb dos membres ocupats i del 48,1 % quan només un dels dos té feina (Ayllón, 2020). Així doncs, facilitar l'accés al mercat laboral de les dones comporta un increment dels ingressos de la llar, especialment necessari en els casos de les famílies amb més vulnerabilitat social.

2.2. L'escolarització primerenca com a etapa educativa

Malgrat que les polítiques públiques adreçades a l'augment de la cobertura en l'educació 0-3 anys s'han fonamentat en la demanda social de conciliació laboral i familiar, no es pot obviar que els darrers anys les evidències científiques sobre el potencial igualador i compensador de l'educació primerenca han influït en el desplegament de l'educació infantil de primer cicle.

L'escola bressol té com a objectiu estimular el desenvolupament dels infants, tant en el seu procés de socialització com en el d'adquisició de coneixement, amb la finalitat d'incrementar les possibilitats d'èxit acadèmic en les etapes educatives posteriors. Això és especialment important en el cas dels infants de famílies amb menys nivell sociocultural i econòmic, atès que el pas per l'educació preescolar pot compensar les desigualtats educatives inicials (Tedesco, 2006).

Les avaluacions existents sobre l'impacte de l'educació en la primera infància coincideixen a destacar la incidència positiva en el desenvolupament dels infants. En primer lloc, hi ha acord en l'impacte sobre les habilitats (de llengua, lectoescriptura, matemàtiques, desenvolupament socioemocional, etcètera) (Cebolla-Boado et al., 2014; EEF, 2018; Heckman et al., 2012; Schütz, 2009; Yoshikawa et al., 2013). Diferents investigacions assenyalen que els efectes positius de l'educació primerenca s'accentuen entre els infants que viuen en famílies desfavorides i amb baixos nivells d'instrucció (McCartney et al., 2007; Bassok, 2010; Felfe i Lalive, 2012).

Ara bé, no hi ha un acord clar sobre la durada dels seus efectes. Algunes recerques han identificat repercussions a llarg termini, com és el cas de Fuchs i Woessman (2007), que observen diferències en els resultats de PISA entre l'alumnat que ha cursat algun curs d'educació preescolar. En aquesta mateixa línia, Sarasa (2012) indica que el rendiment acadèmic a l'ESO i la continuació d'estudis cap a la postobligatòria són millors entre l'alumnat que ha passat per l'escola bressol.

Altres recerques, en canvi, no observen diferències a llarg termini entre infants que han estat atesos per serveis educatius de primera infància (EEF,

2018; Whitehurst, 2014). Aquests resultats, però, plantegen algunes limitacions. En primer lloc, perquè sota l'etiqueta de serveis d'atenció a la primera infància s'inclouen dispositius de molt variada qualitat que fan difícil la identificació dels efectes. Així, segons Blau i Currie (2006), la qualitat, la ràtio i la mida de les aules, així com el nivell de formació del professorat, han de ser tinguts en consideració per avaluar-ne l'efectivitat. Heckman et al. (2012) hi afegixen la nutrició i la sanitat com a criteris de qualitat, i afirmen que l'assistència a centres de baixa qualitat implica uns resultats encara pitjors que la no assistència. Esping-Andersen (2005) apunta també a la qualitat de l'atenció a l'infant en absència del referent matern com a explicació de l'impacte del pas per l'educació infantil en les trajectòries educatives dels infants i joves.

3. La presa de decisions de les famílies

Una part important de la recerca sobre l'escolarització primerenca s'ha centrat a entendre els processos de presa de decisions que porten unes famílies a externalitzar la cura en serveis formals, mentre que en altres casos s'opta per la sortida d'un dels progenitors (generalment la mare) de l'àmbit laboral o per la delegació de la cura en altres membres de la família, principalment avis i àvies (Dowswell i Hewison, 1992; Wheelock i Jones, 2022). Aquestes decisions, sovint determinades per les necessitats de conciliació laboral i familiar, han estat abordades de forma genèrica a través de models de consum, en què les famílies demanen serveis de cura dels infants en el mercat d'acord amb les seves preferències i limitacions (Chaudry et al., 2010). Així, la renda de la llar i els preus dels serveis actuen com a restriccions pressupostàries, analitzades conjuntament amb la capacitat econòmica derivada de la posició laboral de les mares. El cost dels serveis de cura actua com a factor de pes en la presa de decisions, i és especialment rellevant, en el cas de la mare, a l'hora de determinar si es manté en el mercat laboral o en surt (Blau i Robins, 1988; Connelly, 1992; Ribar, 1992; Boca i Vuri, 2007; Tekin, 2007; Gameren i Ooms, 2009; Borra, 2010).

Pel que fa a l'oferta, algunes recerques han destacat que la qualitat dels serveis de cura a l'abast és també un factor determinant en la decisió de la seva externalització. Elements com la mida del grup, la ràtio mestres/alumnat o l'experiència del proveïdor són tinguts en consideració per a la presa de decisió (Blau i Hagi, 1997). L'existència d'oferta de proximitat a la llar també és un element identificat per la recerca com a afavoridor de l'escolarització primerenca (Borra, 2010; Baizán i González, 2007; Suárez, 2013; Borra i Palma, 2009). En tercer lloc, també s'observa l'impacte del nivell educatiu de les mares, amb una disposició més alta entre les famílies amb més nivell d'estudis a preferir els serveis formals (Boca i Vuri, 2007; Mamolo et al., 2011).

Hi ha també aspectes culturals a tenir en consideració. La concepció de la criança i la seva identificació amb la bona maternitat són sovint a l'origen de la no escolarització primerenca. Determinats grups socials (minories ètniques com la gitana o grups d'origen migrant i cultures familiaristes com l'àrab o la llatinoamericana) identifiquen la família i la comunitat com el principal

agent educatiu i expressen sovint una certa desconfiança davant l'escola com a servei de cura dels infants. Es destaca la protecció i l'afectivitat dels nuclis familiar davant experiències escolars, que són vistes com a fredes i poc personals (Crespo et al., 2004; Botella Gallego, 2015; Ejbari El Bachir, 2013; Pastor, 2009). Així, per exemple, l'ètnia gitana percep la institució escolar com a espai d'imposició i d'adquisició de coneixements que no són propis de la comunitat. Com apunten Crespo et al. (2004), l'escolarització és un element pertorbador de la dinàmica tradicional d'aquest col·lectiu, atès que imposa uns valors aliens i trenca la dinàmica d'ensenyament tradicional, en la mesura que els infants adquireixen coneixements que, en alguns casos, no tenen els adults, de manera que es trenca el binomi que entrelliga autoritat i coneixement. La institució escolar és considerada com un espai d'individualització que deslliga els infants de la seva comunitat. D'altra banda, per a les mares d'origen marroquí, la maternitat és una font de poder, prestigi i reconeixement social, i esdevé un element definitori de la seva identitat com a dones (Botella Gallego, 2015; Bourquia, 1996). Per aquest motiu, la criança autònoma durant els primers anys és indissociable de la maternitat. Com apunta Botella Gallego (2015), en aquests contextos migratoris es produeix una reproducció dels valors tradicionals marroquins que devaluen el treball de les dones fora de la llar i enalteixen els rols de cura dins la família. Finalment, malgrat que la no obligatorietat d'aquesta etapa educativa li resta potencial socialitzador i educatiu a ulls de les famílies, l'increment de la rellevància educativa de l'educació infantil s'ha anat incorporant a l'argumentari al voltant del qual pivota la demanda d'increment de les places de bressol entre les famílies.

Tots aquests elements han estat principalment analitzats en el procés de comprensió de la presa de decisions de les mares respecte a mantenir-se en el mercat laboral o sortir-ne. En el nostre estudi, en canvi, abordem aquests condicionants i d'altres menys tractats per la literatura per a la presa de decisions respecte al tipus de servei formal que s'escull un cop s'ha pres la decisió d'externalitzar la cura. Es tracta d'observar les característiques de la política pública d'atenció a la petita infància (principalment estructurada entorn de l'oferta de places públiques d'escola bressol) i les barreres d'accés als serveis de cura formal finançats amb recursos públics.

4. Context i metodologia

L'oferta pública d'escoles bressol a Catalunya als anys noranta era reduïda. Al final de la dècada, atenent les demandes de l'opinió pública, el primer cicle d'educació infantil va esdevenir una prioritat política i el govern de Catalunya es va comprometre a crear 30.000 places públiques d'escola bressol. Amb tot, no va ser fins a l'any 2004, amb el desenvolupament de la Llei 5/2004, de creació de llars d'infants de qualitat, quan es va donar forma al compromís de creació d'aquestes places.

La normativa respecte a la creació de places d'escola bressol pública i la clara aposta de l'administració per la qualitat (instal·lacions noves i espaioses,

models pedagògics definits, més dotació de personal...) han convertit l'escolarització en unes escasses places públiques en motiu de desig de bona part de la població —especialment de les famílies amb més nivell instructiu i de renda, que perceben en la xarxa pública millors instal·lacions, garantia de formació dels professionals i un projecte pedagògic més innovador. La xarxa privada, per la seva banda, és molt diversa pel que fa a aquests elements.

Aquesta recerca vol saber amb quins arguments les mares amb infants d'entre 0 i 3 anys justifiquen l'escolarització en una escola bressol pública o en una llar d'infants privada, per tal d'identificar els condicionants de la tria segons la seva posició social (nivell d'estudis), laboral (ocupació i flexibilitat) i familiar (xarxa de suport). Així, es tracta de conèixer les limitacions de la política pública d'atenció a la petita infància desenvolupada en les darreres dècades.

Les preguntes que guien aquesta recerca són:

- 1) Com influeix la posició social, sobretot el nivell d'estudis, en la configuració de les justificacions de les opcions d'externalització de la cura?
- 2) Com aquestes famílies justifiquen les seves decisions d'optar per una escola bressol pública o una escola bressol privada?
- 3) Quines característiques dels serveis públics d'atenció a la petita infància actuen com a barreres en l'escolarització d'infants de famílies vulnerables?

En aquest article presentem els resultats obtinguts a través de les entrevistes en profunditat a mares amb infants d'entre 0 i 3 anys escolaritzats en escoles bressol municipals i llars d'infants privades a la ciutat de Barcelona. Centrem l'estudi en les mares (i no en els pares) atès que la literatura ha posat a bastament de manifest un efecte més gran de la maternitat sobre les trajectòries laborals de les dones (Kleven et al., 2019).

La mostra la conformen 34 mares residents a la ciutat de Barcelona, usuàries de serveis de criança institucionalitzada, amb diferents característiques socioeconòmiques¹ i plantejaments en relació amb les tasques de cura de la primera infància. En la mesura que es planteja una perspectiva qualitativa, la selecció de la mostra no segueix cap criteri de significativitat estadística, sinó que es correspon amb un *mostratge teòric* amb l'objectiu d'exposar els diferents perfils sociològics. Les entrevistes es van portar a terme a la llar d'infants privada o a l'escola bressol pública on estava escolaritzat l'infant, amb la prèvia informació a les famílies per part de les direccions dels centres i després d'haver rebut l'autorització de les mares per ser contactades. Les entrevistes van tenir una durada de 45-60 minuts, i el guió es va estructurar en quatre blocs: variables de posició (renda, nivell d'estudis, procedència...), model de criança a casa (valors, dinàmiques...), organització familiar de la criança (recursos, xarxes de suport...) i trajectòries laborals dels progenitors. El procés i el guió d'entrevista van ser revisats i aprovats pel Comitè d'Ètica de la Universitat Autònoma de Barcelona.

1. S'han identificat els perfils socioeconòmics a partir de la classe social (operativitzada a través de l'ocupació) i el nivell d'estudis.

Taula 1. Situació laboral i nivell d'instrucció de la mostra qualitativa

Tipus de servei	Situació laboral	Classe social	Nivell d'instrucció	Nombre de mares	
Escola bressol municipal	Reducció de jornada	Classe mitjana	Formació professional superior	3	
			Estudis superiors	8	
		Classe treballadora	Formació professional	1	
	Jornada completa	Classe mitjana	Formació professional	1	
		Classe treballadora	Estudis superiors	1	
	Treball a temps parcial	Classe treballadora baixa	Estudis primaris	1	
			Estudis superiors	3	
	Sense feina	Classe treballadora baixa	Estudis primaris	5	
			Classe mitjana baixa	Estudis superiors	2
	Llar d'infants privada	Reducció de jornada	Classe mitjana	Formació professional superior	1
Estudis superiors				1	
Jornada completa		Classe mitjana	Estudis superiors	5	
			Classe mitjana baixa	Estudis superiors	1
				Formació professional	1

Font: elaboració pròpia

5. Una decisió en dues passes

5.1. La primera decisió: l'externalització de la cura (entre la lògica conciliadora i la lògica socialitzadora)

La dualització d'objectius en l'atenció als infants 0-3, que bascula entre un instrument per a la conciliació laboral-familiar i el valor educatiu d'aquesta etapa, està present en els discursos de les mares que opten per l'externalització de la cura en escoles bressol o llar d'infants. Les mares despleguen diversos relats al voltant de l'opció de la criança institucionalitzada, on la necessitat de conciliar els àmbits laboral i familiar apareix com la raó de més pes a l'hora de justificar l'escolarització primerenca entre les mares treballadores. La necessitat de mantenir la feina per assegurar uns ingressos familiars o la voluntat de mantenir la mateixa ocupació per no perdre posicions en la carrera professional són els dos arguments més repetits.

Jo no vull estar sense treballar perquè la meva feina és una feina molt de pensar i així, i escriure i creativa, i a casa sense fer res... (Llar infants / estudis superiors / reducció jornada)

Nosaltres econòmicament no ens podem permetre una excedència. A casa, el pal econòmic soc jo. I la meva parella ha tingut llargues temporades que no ha tingut feina. Llavors això no ens ho podem permetre de cap de les maneres. Descartem l'excedència perquè econòmicament anem molt justos. (Llar infants / estudis superiors / jornada completa)

Aquesta justificació basada en la lògica de la conciliació laboral també es fa present en les mares que porten a terme feines esporàdiques i en les mares en situació d'atur, per a les quals l'escolarització respon a la necessitat de disposar de temps per buscar feina o la previsió de conciliació davant la possible reentrada al mercat laboral.

Decidimos escolarizarlo por el tema económico. Si nosotros hubiésemos tenido la oportunidad de que mi marido ganara más, yo me hubiera quedado con el niño en casa, no lo hubiese puesto en una escuela. Lo hubiese tenido hasta los 3 años. La idea de poner al niño en la escuela es para que yo pueda buscar un trabajo. (Escola bressol municipal / estudis superiors / no treballa)

En el cas de les mares estrangeres, la desvinculació del món laboral implica, a més a més, riscos per a la renovació dels permisos de residència. Per a aquestes mares, a la necessitat econòmica, s'hi suma l'exigència d'ocupació laboral com a requisit per a la residència legal, que és viscuda com una pressió afegida.

Necesito tiempo para buscar trabajo. Mis papeles son de 5 años. Yo necesito contrato para recuperar mis papeles. Yo no quiero perder mis papeles, porque si no tienes papeles no puedes pedir ayudas. Comprar es muy caro, yo quiero trabajar. Cuando dejo a los niños en la guardería, hasta las 5 puedo trabajar. (Escola bressol municipal / sense estudis / no treballa)

En alguns casos, l'externalització de la cura en bressols o llars d'infants ha estat el resultat d'una renúncia a les preferències inicials. Aquest perfil de mares subratlla la seva voluntat de realitzar la criança a casa, però les seves condicions objectives d'existència —situació econòmica, posició i expectatives laborals, logística familiar, etcètera— no han permès formalitzar aquesta opció. Malgrat que es confia en la bressol o llar d'infants, aquest perfil de mares optaria per un model de criança autònoma i més vivencial si les seves situacions personals i familiars fossin compatibles. Les variables de posició de les mares properes a aquest discurs permeten afirmar que es tracta, principalment, de mares de classe mitjana amb estudis superiors, amb rendes no elevades o poca flexibilitat laboral.

Jo ja vaig fer un temps d'excedència, i realment és que no ens ho podem permetre. Tant de bo pogués estar-hi més temps. Jo ara estaria encantada d'estar d'excedència, però no puc. (Escola bressol municipal / estudis superiors / reducció jornada)

La segona gran raó per la qual les mares opten per la criança institucionalitzada es fonamenta en el potencial socialitzador de l'educació primerenca. En aquest cas, davant la necessitat de conciliar, s'argumenta la tria d'una escola bressol o llar d'infants davant altres opcions d'atenció més individualitzada, com les xarxes familiars, les mares de dia o les cangurs, a partir del valor educatiu i socialitzador de l'escolarització institucionalitzada. En aquest cas, una

part dels relats es fonamenten en la confiança en la formació de les professionals de l'educació, a qui consideren més preparades per a acompanyar els infants en l'adquisició d'hàbits i rutines. La valoració d'aquests aspectes és especialment destacada entre les mares amb infants de 2 anys, que tenen en consideració la transició a l'escola.

Yo tenía claro que, trabaje o no trabaje, la quiero traer. Yo decidí por educación, por compartir, por integración. Cuanto antes mejor. ¿Por qué? Porque yo no tengo la misma habilidad, la misma capacidad de enseñanza como la tienen aquí. Yo educo a mi hija porque es mi hija, le intento dar lo mejor, pero no es la misma manera. Yo lo he visto en la niña de mi cuñada. Aprenden más rápido todo: comer, quitarse el babero... Lo mejor para ella sería que esté en una escuela *bressol*. Además, me da confianza. (...) Yo quiero que sea educada, que sepa jugar. Aquí les enseñan a compartir juguetes, comida... todo. (Escola bressol municipal / estudis primaris / baixa laboral)

En menor mesura, es desplega un discurs reivindicador de l'autonomia personal de la mare. Aquestes mares posen de manifest la voluntat d'escolaritzar—en alguns casos a mitja jornada— els seus infants per gaudir d'espai personal i tenir temps per a elles mateixes. Són mares, en situació de reducció de jornada o excedència, que complementen la criança autònoma o familiar amb usos parcials de la criança institucionalitzada a fi i efecte de poder-se dedicar a activitats formatives o d'oci a què no volen renunciar.

En resum, l'externalització de la cura d'infants de 0-3 anys respon sobretot a les necessitats de conciliar, ja sigui per feines presents o en previsió de la reincorporació al món laboral en un futur immediat. El paper educatiu i socialitzador de l'etapa 0-3 es fa més present en l'últim curs, com a preparació a la transició a l'escola primària, en què es prioritza l'adquisició d'hàbits i coneixements i es confia en els professionals de l'educació preescolar, més preparat per a aquestes funcions que altres opcions de cura com les xarxes familiars o els cangurs. Només en pocs casos, i principalment concentrats en les escoles bressol municipals, l'escolarització respon a la voluntat de les mares de disposar de temps personal, al marge de les raons de conciliació i socialització ja comentades.

5.2. Segona decisió: externalitzem, però on?

Les pràctiques en relació amb aquesta escolarització primerenca varien en funció de les característiques dels serveis oferts per la xarxa pública i la xarxa privada, i del seu encaix amb les condicions objectives d'existència de les famílies. Conèixer les lògiques que hi ha al darrere d'aquestes aproximacions permet entendre els límits i les potencialitats d'aquests dos espais d'atenció a la petita infància.

La xarxa pública d'escoles bressol de Barcelona respon a una regulació molt exigent pel que fa la qualitat del servei i les instal·lacions, i a una clara aposta pel valor educatiu i la innovació pedagògica. Això ha configurat una aposta

per centres amb espais amplis, acollidors i oberts, i amb una elevada inversió en material educatiu. Si bé les ràtios són les mateixes que en el cas de les llars d'infants privades, el personal de suport és més habitual als centres públics, cosa que, *de facto*, suposa una diferència de recursos humans entre uns centres i els altres. La implantació d'un model 0-3 a la xarxa pública ha emulat les disposicions i el funcionament dels centres d'educació primària, tant pel que fa als processos d'accés (barems de prioritització) com als horaris i calendaris (vacances de Nadal, Setmana Santa i estiu). En la xarxa privada, en canvi, la prioritització de la funció de conciliació laboral-familiar es tradueix en uns horaris més amplis i uns calendaris més extensos. La tarifació social comporta unes quotes d'escolarització adaptades, en el cas de la xarxa pública, a les rendes familiars, i uns preus fixos en el cas de les llars d'infants. La xarxa pública implica un cost marcadament inferior per a les famílies en els trams de renda més baixos, mentre que les diferències entre el cost de la pública i de la privada es redueixen o desapareixen per a les rendes mitjanes i altes.

No s'observen diferències en els relats de les usuàries d'escoles bressol municipals i de les que han escolaritzat en llars d'infants privades pel que fa a les justificacions que les han fet decidir per externalitzar la cura. No obstant això, hi ha dos tipus de justificacions que es troben només entre les usuàries de la xarxa pública. D'una banda, les mares en situació d'atur que opten per l'escolarització com a preparació per a una possible incorporació al mercat laboral. De l'altra, aquelles mares que han manifestat fer-ne ús per gaudir de més temps i espai personal per a elles mateixes. Es tracta de dos perfils marcadament diferents. Entre les primeres, s'observen mares amb baix nivell instructiu i amb una situació inestable en l'àmbit laboral, per a les quals són assumibles només les baixes quotes de la tarifació social i, per tant, no preveuen l'escolarització en la xarxa privada. Les segones són principalment mares amb estudis universitaris i flexibilitat laboral (sobretot reduccions de jornada) que fan un ús subsidiari de l'escola bressol municipal. Per a aquest perfil, és també la tarifació social la que permet una opció assequible i adaptada a la seva situació econòmica (un cop que han reduït la seva presència en el mercat laboral), i complementen la seva justificació d'opció per la criança institucionalitzada com una aposta per la qualitat de la bressol en comparació d'altres opcions més informals com els cangurs o la xarxa familiar.

Així doncs, amb excepció d'aquests dos casos (cerca de feina per part de mares amb menys participació en el mercat laboral i reserva de temps de més gaudi personal), no s'aprecien relats justificadors gaire diferents entre les mares que opten per l'escola bressol i les llars d'infants privades. Aleshores, quins són els factors que propicien l'elecció d'una fórmula de cura institucionalitzada o de l'altra? Com es conjuguen les característiques de l'oferta amb les condicions personals de les mares en la presa d'aquestes decisions?

Les famílies que opten per l'escola bressol municipal ho fan a partir de la interacció d'algun (o alguns) d'aquests tres factors: la qualitat del servei, l'aposta ideològica per l'escola pública i l'accessibilitat per raons econòmiques. Existeix una visió molt estesa sobre l'alta qualitat de les escoles bressol municipals. Una

part significativa de les mares entrevistades valoren molt positivament les seves instal·lacions, l'equip docent i el seu projecte pedagògic. Aquesta bona imatge social de les escoles bressol municipals esdevé un important pol d'atracció.

El projecte de les bressol públiques és molt semblant allà on vagis. D'entrada m'agraden molt més que les privades. El centre és bonic, amb molts espais, amb una filosofia dins Montessori... De les privades del barri no tenia bones referències. Estava descartat, era l'última opció si no trobàvem altra cosa. (Escola bressol municipal / estudis superiors / reducció jornada)

Per a mi, l'escola bressol tenia un component de pedagogia, per això li vaig donar molta importància a l'escola bressol, i aquí vaig trobar l'encaix que jo volia, perquè tractava tema emocional, tenia una metodologia que a mi em semblava molt interessant... Em va agradar molt. Altres els veia més com a aparcans. Per a mi, el model pedagògic és molt important. (Llar infants / estudis superiors / jornada completa)

En segon lloc, la tria de l'escola pública acostuma a presentar-se en termes d'aposta ideològica, especialment en el cas de les famílies amb més capital cultural i econòmic. Malgrat que la provisió publicoprivada de l'educació infantil no és comparable a la de l'educació universal —ni ho és el grau de cobertura ni les implicacions en termes de política pública ni tensions ideològiques—, una part de les famílies traslladen la seva aposta per l'educació pública també a aquesta etapa primerenca.

Jo defenso la pública. (...) Sí, jo vull que vagi a primària a la pública, si pot ser, i secundària igual. Tot i que joestic dins de la pública i sé que hi ha públiques i públiques. (Escola bressol municipal / estudis superiors / reducció jornada)

Finalment, les famílies amb menys capital econòmic fan més referència al cost econòmic que els comportaria l'escolarització en una llar d'infants privada, element que contrasten amb l'accessibilitat econòmica de les escoles bressol municipals derivada del vigent model de tarifació social. Les famílies en una situació econòmica més fràgil assenyalen les baixes quotes com a factor clau a l'hora d'optar per l'escolarització 0-3 anys en una bressol pública, atès que no es podien permetre l'accés a llars d'infants privades, i amb la tarifació social han tingut l'opció de trencar les barreres econòmiques a l'accés a l'educació 0-3 anys.

Bueno, aparte tiene que ser la que te toque más cerca, y también porque puedes acceder a las becas, es más barata, las privadas suelen tener un precio alto. (Escola bressol municipal / estudis primaris / treball a temps parcial)

Entre les mares que opten per escolaritzar en una llar d'infants privada, hi ha un primer conjunt que haurien volgut escolaritzar en la xarxa pública, amb els mateixos relats abans exposats, però la manca de places va forçar l'escolarització en una llar d'infants privada.

Hi havia l'opció de l'escola bressol pública, que la vam posar sobre la taula perquè per renda a nosaltres ens sortiria molt bé... (...) Hauríem pagat molt poc, al tram baix. I les escoles públiques que havíem visitat ens van agradar... I la vam posar. (...) Per sorteig no vam entrar i ha sigut un... Aquesta ens agrada més que les públiques, però econòmicament... (Llar infants / estudis superiors / jornada completa)

Un segon conjunt, en canvi, no va tenir en compte l'escolarització a la xarxa pública. Es tracta de famílies on tots dos progenitors treballen a jornada completa i necessiten un servei extern amb uns horaris d'escolarització més extensos i un calendari més flexible, especialment durant les vacances de Nadal i Setmana Santa. Per a aquestes famílies, l'escolarització a les bressols municipals queda descartada d'inici. Malgrat que les associïn a una qualitat més alta, a millors instal·lacions i a quotes més reduïdes, les característiques del servei no encaixen amb les seves necessitats. Així, les mares amb més càrregues laborals que no poden assumir una reducció de jornada o no tenen facilitat per a la flexibilitat horària requereixen una escolarització a jornada completa i, en molts casos, l'ús dels recursos d'acollida o de permanència oferts de forma més extensa per la xarxa privada.

Una és el tema del matí, que si hem de venir una mica abans el podem portar sense cap problema. Que crec que allà també, però el tema és més a la tarda. Jo sóc periodista i el *percal* que puc tenir cada dia... Per un general intento plegar a quarts de cinc per arribar aquí a les cinc, però algun dia a les cinc en punt no hi puc ser, he arribat a les cinc i cinc, i allà hi has de ser abans de les cinc, perquè a les cinc tanquen la porta. Això per a mi és impossible. Llavors, si algun dia, pel que sigui, no puc venir, doncs sé que aquí no passa res, aquí tinc una hora i mitja de marge (...). Ara ja no ens ho plantejem, la pública, una perquè els nens estan contents i dues perquè ens va bé la flexibilitat horària. (Llar infants / estudis superiors / jornada completa)

No es pot obviar que l'escolarització formal dels infants requereix sovint la combinació amb altres estratègies de cura. Els serveis complementaris de les escoles bressol i llars d'infants —servei d'acollida i servei de permanència— permeten una millor adaptació a les necessitats logístiques i laborals dels progenitors. A les escoles bressol municipals, les mares amb jornades completes fan referència més freqüentment a la disposició d'una certa flexibilitat laboral, especialment necessària per als casos en què l'infant està malalt i la bressol aplica —amb més rigidesa que les llars infants privades— la normativa que impedeix que l'infant assisteixi a escola. En altres casos, la limitada disponibilitat horària dels progenitors es complementa amb una xarxa familiar, sobretot àvies i avis, que dona cobertura als progenitors. Aquesta xarxa és especialment important com a punt de suport davant la rigidesa horària i les àmplies vacances del calendari de la xarxa pública. Finalment, algunes famílies triangulen l'ús de l'escola bressol amb la contractació d'un servei de cangur que ocupi el temps en què els infants no poden ser atesos pels progenitors.

Els meus pares solien arribar a casa a les 7:20-7:30 del matí (...). Jo sense avis no sé què hauria fet. Jo marxava a les 7:30. El meu marit surt a la mateixa hora que jo, perquè també entra a les 8, i marxàvem, fins a les 17 toques que arribo jo. Ell arriba més tard. Llavors, una vegada jo arribava, ja no exercien de cangurs, sinó d'avis. (Llar infants / formació professional / reducció jornada)

En definitiva, les condicions objectives d'existència de cada nucli familiar (principalment econòmiques i laborals però també de disposició de suport familiar) encaixen millor o pitjor amb les característiques de l'oferta pública i privada de 0-3, i ens permeten entendre i explicar aquesta heterogeneïtat en les pràctiques laborals i de criança.

6. Dues xarxes i tres lògiques d'atenció a la petita infància

L'anàlisi de les variables de posició permet afirmar que ens trobem davant un conjunt de mares ubicades en diferents punts de l'espai social. Per una banda, hi ha un grup de mares amb èxit social —nivell d'instrucció elevat, estabilitat laboral, recursos econòmics i xarxes socials vigoroses, etcètera—, amb una posició laboral consolidada i que gaudeixen de certes prerrogatives laborals o xarxes de suport familiar. En segon lloc, s'observa un col·lectiu de mares que, amb capitals culturals i econòmics diversos, coincideixen a tenir unes condicions laborals menys flexibles o poca xarxa de suport familiar. I, en darrera instància, es pot veure un grup de mares amb menys capital educatiu i social, principalment ubicades fora del mercat laboral.

Aquests tres grups, caracteritzats sobretot per les condicions laborals i de suport familiar, troben resposta a la cura durant el 0-3 en diferents mecanismes d'atenció a la petita infància. Les mares que integren el primer grup justifiquen l'ús de l'escola bressol municipal bàsicament per raons de socialització i aprenentatge, malgrat que també remarquen un important paper conciliador. Es tracta majoritàriament de dones amb un nivell d'instrucció mitjà —formació professional— i elevat —estudis universitaris—, amb una certa estabilitat econòmica i amb flexibilitat laboral (sovint amb jornades reduïdes) o suport familiar. La distensió per a la conciliació derivada d'aquests dos elements incrementa el paper educatiu de la seva opció, ja que plantegen l'escolarització primerenca com a estratègia per potenciar les habilitats i la sociabilitat dels infants. Entre aquestes mares, destaquen les que tenen una posició laboral molt estabilitzada, majoritàriament treballadores de l'administració pública o empreses multinacionals, amb regulacions força avantatjoses en relació amb la maternitat. En els casos de reducció de la jornada laboral, aquestes mares o bé escurcen les hores d'escolarització dels seus infants o bé aprofiten aquestes hores per fer tasques domèstiques, formatives o d'oci personal. La cerca d'autonomia personal també és buscada per una part de les mares d'aquest primer grup, amb perfils instructius elevats. Són dones que han optat per sortir del mercat laboral per fer la criança a casa i recorren a una escolarització de baixa intensitat a la xarxa pública per disposar de temps personal.

El segon conjunt està integrat per mares que, per raons econòmiques o per condicions laborals (risc de pèrdua de la feina o de la posició laboral), mantenen la jornada completa amb poca o gens flexibilitat i opten per llars d'infants privades, tria justificada majoritàriament per necessitats de conciliació. En aquest conjunt, hi conviuen mares amb perfils instructius elevats i mares de classe treballadora amb estatus laborals molt diferents. Les famílies integrants d'aquest segon grup responen a unes lògiques d'externalització de la cura més extenses i, sovint, sense el suport de la xarxa familiar.

Finalment, el tercer grup el conformen mares usuàries d'escoles bressol municipals amb baix capital instructiu i amb més vulnerabilitat social. Es tracta sobretot de mares estrangeres, amb poc capital social i amb situacions laborals diverses. Algunes treballen en l'àmbit de l'economia submergida i en situacions de precarietat extrema (servei domèstic, hostaleria...), i altres estan a l'atur i cerquen feina intensivament. Majoritàriament, han estat derivades a la bressol municipal des de serveis socials, bé per atendre necessitats de socialització i preparació per a l'escolarització dels infants, bé per permetre la conciliació familiar amb unes feines molt precàries, bé per incentivar l'adquisició de competències amb la realització de formació ocupacional. En aquests casos, són els preus públics els que els permeten l'accés a un servei al qual no podrien accedir a preu de mercat. Paral·lelament, per donar resposta a les necessitats d'aquestes famílies de baix perfil social i horaris laborals extensos, les escoles bressol municipals ubicades als barris amb més vulnerabilitat social han optat per estendre els serveis i reduir la rigidesa horària.

7. Conclusions

La literatura ha parat especial atenció als processos de presa de decisió sobre l'externalització de la cura, i a l'opció de les mares de mantenir-se en el mercat laboral o sortir-ne. Des de la política pública municipal, la ciutat de Barcelona ha fet una inversió important en l'increment de places públiques d'educació 0-3 (es va passar d'atendre l'any 2006 el 8,9 % dels infants al 20 % el 2016), cosa que s'ha traduït en un augment de l'escolarització en aquesta etapa (es va passar del 32,9 % l'any 2006 al 44 % el 2019) (Institut Infància i Adolescència, 2019), però es plantegen alguns dubtes respecte al seu impacte diferencial sobre les diferents classes socials.

Si bé les variables posicionals (nivell d'estudis i renda) tenen, segons la literatura, un valor explicatiu en la presa de decisions sobre el manteniment de les mares en el mercat laboral, la present recerca mostra l'efecte diferencial segons les condicions laborals i l'adaptació dels serveis de cura a les seves necessitats.

Les places públiques a les escoles bressol municipals han comportat un accés a l'escolarització d'aquells trams de renda tradicionalment exclosos per la impossibilitat d'accedir al mercat privat, bé per la manca d'ingressos (mares en situació d'atur, principalment), bé perquè el cost de la plaça és superior al salari (mares amb feines precàries) i s'optava per la sortida del mercat laboral. Ara bé, els resultats d'aquesta recerca plantegen dues limitacions importants en

la política pública d'atenció a la petita infància. En primer lloc, el servei d'atenció a la petita infància ha emulat el disseny i la cobertura (pel que fa a horaris, vacances i criteris d'accés) de l'etapa educativa universal, però ha deixat sense resposta algunes necessitats pròpies d'aquestes primeres edats, com és la manca de serveis complementaris (no hi ha extraescolars, per exemple, que en altres etapes permeten allargar l'estada, i els casals durant les vacances són també escassos). La xarxa privada ofereix, en canvi, més flexibilitat horària i un servei més extensiu, motiu pel qual esdevé l'única opció per a determinades famílies.

En segon terme, si bé la tarificació social a Barcelona ha comportat la reducció de les barreres econòmiques d'accés al 0-3, no ha estat acompanyada per l'establiment de criteris d'accés que prioritzin les necessitats de base educativa i de conciliació laboral de les mares amb menors ingressos. Així doncs, la manca de places públiques —en el curs 2019-20 la taxa de demanda no atesa a la xarxa pública d'escoles bressol era del 42,9 % (Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, 2021)— i la no existència de criteris de prioritització d'accés segons diferents llindars de renda familiar —actualment la inclusió de criteris de renda als barems d'accés tan sols es preveu en els casos de famílies perceptores de la renda garantida de ciutadania o l'ingrés mínim vital— reverteixen en una ocupació per perfils diversos de famílies i unes limitades opcions per a mares que no troben alternativa en les llars privades per l'elevat cost de la plaça. De fet, en els relats d'una part de les mares usuàries de les escoles bressol municipals, s'observa l'existència d'alternatives a l'escolarització, ja sigui per opcions de flexibilitat laboral o existència de xarxes familiars de suport, menys presents en els relats de les mares usuàries de la xarxa privada. En la mateixa línia, l'escolarització com a mecanisme de cerca de temps personal per a la mare és una opció observada en la bressol municipal en més proporció que en les llars d'infants.

Els resultats assenyalen la necessitat de conciliar la jornada laboral de la mare i els horaris dels serveis de cura com una variable rellevant a l'hora d'entendre les dinàmiques de conciliació i la vivència de la maternitat. Entre les mares que es mantenen en el món laboral a temps complet, s'observa una doble realitat. En alguns casos, l'empresa facilita la conciliació mitjançant la flexibilitat horària —especialment pel que fa a l'hora d'entrar a la feina i a la de sortir-ne— o la compactació horària. En d'altres, les mares es veuen obligades a planificar acuradament la logística familiar i combinar múltiples recursos per poder conciliar la seva jornada laboral amb la cura de l'infant.

Les mares que opten per una criança institucionalitzada combinada amb una reducció de jornada intenten construir un model de criança on s'ampliï el temps que comparteixen amb els infants. En aquests casos, la reducció de jornada —sigui en el format de reducció d'un terç o de mitja jornada— permet combinar l'esfera laboral amb una ampliació de temps vital amb els fills/es i, com s'ha exposat, amb l'aparició de temps per a la gestió de la logística familiar o per a l'oci personal. Aquesta decisió depèn de dues variables: els recursos econòmics del nucli familiar i el context laboral de les mares. En aquests casos, l'estabilitat i els drets laborals de les treballadores del sector públic o de grans

empreses amb convenis molt clars i específics pel que fa a la maternitat i criança faciliten aquesta combinació.

La constatació d'aquesta situació permet assenyalar la importància de la reformulació del paper de les escoles bressol municipals, com a política educativa però també orientades a garantir la igualtat i la inclusió laboral de les dones. La tarifació social ha permès que mares que no treballen o treballen parcialment amb baixos ingressos puguin accedir a les escoles bressol municipals. La qualitat del servei ha servit d'atracció a classes mitjanes i altes. Queda sense resposta, en canvi, l'adaptació dels serveis d'atenció a la petita infància per donar resposta a les necessitats de les mares de classes treballadores que, sense estar en situació de vulnerabilitat social, no poden optar per llars d'infants privades, que són les que proveeixen una cobertura del servei més extensa.

Finançament

Aquesta investigació ha estat finançada per la convocatòria RecerCaixa 2017 de la Fundació La Caixa i l'Associació Catalana d'Universitats Públiques.

Referències bibliogràfiques

- ALBAIGÉS, B. i FERRER-ESTEBAN, G. (2017). «Els condicionants de sistema de l'èxit educatiu: gestió dels sistemes educatius i igualtat d'oportunitats». A: ALBAIGÉS, B. i PEDRÓ, F. (dir.). *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2016*. Col·lecció Polítiques (85). Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- AYLLÓN, S. (2020). «L'impacte persistent de la crisi econòmica en la pobresa infantil». A: *Encarar-se a la pobresa infantil*. Barcelona: Observatori Social de «la Caixa».
- BAIZÁN, P. i GONZÁLEZ, M. J. (2007). «¿Las escuelas infantiles son la solución? El efecto de la disponibilidad de escuelas infantiles (0-3 años) en el comportamiento laboral femenino». A: Navarro, V. (ed.). *Situación social de España*, vol. II. Madrid: Biblioteca Nueva.
- BASSOK, D. (2010). «Do black and hispanic children benefit more from preschool? Understanding differences in preschool effects across racial groups». *Child Development*, nov.-dic., 2010. Ed. Society for Research in Child Development. <<https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01513.x>>
- BERLINSKI, S. i GALIANI, S. (2007). «The effect of a large expansion of pre-primary school facilities on preschool attendance and maternal employment». *Labour Economics*, 14 (3), 665-680. <<https://doi.org/10.1920/wp.ifs.2004.0430>>
- BLASCO, J. (2015). *Mesures contra la pobresa infantil. Ampliació selectiva d'escoles bressol i extensió de la tarifació social*. Barcelona: Unicef Comitè Catalunya.
- (2019). *Dimensió social de l'educació en cura en la primera infància*. Barcelona: IGOP (Projecte Recercaixa «Edu 0-3»).
- BLAU, D. i CURRIE, J. (2006). «Pre-school, day care, and after-school care: who's minding the kids?». *Handbook of the Economics of Education*, editat per Hanushek & Welch. Elsevier, 1.163-1.278. <[https://doi.org/10.1016/s1574-0692\(06\)02020-4](https://doi.org/10.1016/s1574-0692(06)02020-4)>

- BLAU, D. M. i HAGY, A. (1998). «The Demand for Quality in Child Care». *Journal of Political Economy*, 106 (1), 104-146.
<<https://doi.org/10.1086/250004>>
- BLAU, D. M. i ROBINS, P. K. (1988). «Child Care Costs and Family Labor Supply». *Review of Economics and Statistics*, 70 (3), 374-381.
<<https://doi.org/10.2307/1926774>>
- BOCA, D. del i VURI, D. (2007). «The mismatch between employment and child-care in Italy: the impact of rationing». *Journal of Population Economics*, 20 (4), 805-832.
<<https://doi.org/10.1007/s00148-006-0126-3>>
- BORRA, C. (2010). «Childcare costs and Spanish mothers' labour force participation». *Hacienda Pública Española / Revista de Economía Pública*, 194 (3), 9-40.
- BORRA, C. i PALMA, L. (2009). «Child care choices in Spain». *Journal of Family and Economic Issues*, 30, 323-338.
<<https://doi.org/10.1007/s10834-009-9167-6>>
- BOTELLA GALLEGO, N. (2015). *Mujeres marroquíes: alimentación, identidades y migración*. Tesis doctoral.
- BOURQUIA, Rahma (1996). *Femmes et fécondité*. Casablanca: Afrique Orient.
- CARTA, F. i RIZZICA, L. (2018). «Early kindergarten, maternal labor supply and children's outcomes: Evidence from Italy». *Journal of Public Economics*, 158, 79-102.
<<https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2017.12.012>>
- CEBOLLA-BOADO, H.; RADL, J. i SALAZAR, L. (2014). *Aprenentatge i cicle vital. La desigualtat d'oportunitats des de l'educació preescolar fins a l'edat adulta*. Barcelona: Obra Social La Caixa.
- CHAUDRY, A.; HENLY, J. i MEYERS, M. (2010). «Conceptual frameworks for child care decision making. White Paper». *Administration for Children & Families*.
- CONNELLY, R. (1992). «The Effect of Child Care Costs on Married Women's Labor Force Participation». *Review of Economics and Statistics*, 74 (1), 83-90.
<<https://doi.org/10.2307/2109545>>
- CRESPO, I.; LALUEZA, J.; PORTELL, M. i SÁNCHEZ-BUSQUES, S. (2004). «Aprendizaje interinstitucional, intercultural e intergeneracional en una comunidad gitana». <https://www.researchgate.net/publication/260684888_Aprendizaje_Interinstitucional_Intercultural_e_Intergeneracional_en_una_Comunidad_Gitana>
- DOWSWELL, T. i HEWISON, J. (1992). «Mother's Employment and Child Health Care». *Journal of Social Policy*, 21 (3), 375-393.
- EEF (2018). «The Educational Endowment Foundation Toolkit». <<https://educationendowmentfoundation.org.uk/evidence-summaries/teaching-learning-toolkit/early-years-intervention/>>.
- EJBARI EL BACHIR, N. (2013). *El rol de la familia marroquí en la educación de los hijos antes y después de la migración*. Tesis doctoral.
- ESPING-ANDERSEN, G. (2005). «Children in the Welfare State. A Social Investment Approach». *Arxius de Ciències Socials* (15).
- FELFE, C. i LALIVE, R. (2012). «Early Child Care and Child Development: For Whom it Works and Why». *IZA Discussion Paper* (7.100), desembre de 2012.
<<https://doi.org/10.2139/ssrn.2195515>>
- FUCHS, T. i WÖSSMANN, L. (2007). «What accounts for international differences in student performance? A re-examination using PISA data». *Empirical Economics*, 32, 433-464.
<<https://doi.org/10.1007/s00181-006-0087-0>>

- GAMEREN, E. van i OOMS, I. (2009). «Childcare and labor force participation in the Netherlands: the importance of attitudes and opinions». *Review of Economics of the Household*, 7, 395.
<<https://doi.org/10.1007/s11150-009-9062-9>>
- GELBACH, J. B. (2002). «Public schooling for young children and maternal labor supply». *American Economic Review*, 92 (1), 307-322.
<<https://doi.org/10.1257/000282802760015748>>
- HECKMAN, James J.; PINTO, Rodrigo i SAVELYEV, Peter (2012). *Understanding the mechanisms through which an influential early childhood program boosted adult outcomes*. National Bureau of Economic Research. <<http://www.nber.org/papers/w18581>>.
<<https://doi.org/10.3386/w18581>>
- INSTITUT D'ESTUDIS REGIONALS I METROPOLITANS DE BARCELONA (2021). *Oportunitats educatives a Barcelona 2020. Les desigualtats en l'educació al llarg de la vida (0-99)*. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.
- IGOP (2009). *Desigualtats en l'accés a l'escolarització de 0 a 3 anys. Una anàlisi de l'escolarització a les escoles bressol sufragades amb fons públics*. Bellaterra: Institut de Govern i Polítiques Públiques. Universitat Autònoma de Barcelona.
- INSTITUT INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA DE BARCELONA (2019). *Dades clau d'infància i adolescència a Barcelona 2019*. Barcelona: Institut Infància i Adolescència de Barcelona – Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.
- KLEVEN, H.; LANDAIS, C. i SØGAARD, J. E. (2019). «Children and gender inequality: Evidence from Denmark». *American Economic Journal: Applied Economics*, 11 (4), 181-209.
<<https://doi.org/10.1257/app.20180010>>
- LEWIS, J. i WEST, A. (2017). «Early Childhood Education and Care in England under Austerity: Continuity or Change in Political Ideas, Policy Goals, Availability, Affordability and Quality in a Childcare Market?». *Journal of Social Policy*, 46 (2), 331-348.
<<https://doi.org/10.1017/s0047279416000647>>
- MAMOLO, M.; COPPOLA, L. i DI CESARE, M. (2011). «Formal childcare use and household socio-economic profile in France, Italy, Spain and UK». *Population Review*, 50 (1), 170-194.
- MCCARTNEY, E.; BOYLE, J.; FORBES, J. i O'HARE, A. (2007). «An RCT and economic evaluation of direct versus indirect and individual versus group modes of speech and language therapy for children with primary language impairment». *Health Technology Assessment*, 11 (11), 1-139.
<<https://doi.org/10.3310/hta11250>>
- NOLLENBERGER, N. i Rodríguez-Planas, N. (2011). «Child Care, Maternal Employment and Persistence: A Natural Experiment from Spain». *IZA Discussion Paper*, 4.069.
<<https://doi.org/10.2139/ssrn.1906191>>
- (2015). «Full-time universal childcare in a context of low maternal employment: Quasi-experimental evidence from Spain». *Labour Economics*, 36, 124-136.
<<https://doi.org/10.1016/j.labeco.2015.02.008>>
- PASTOR, B. G. (2009). «Ser gitano fuera y dentro de la escuela: una etnografía sobre la educación de la infancia gitana en la ciudad de Valencia», 48. Madrid: CSIC Press.
- PAVOLINI, E. i LANCKER, W. van (2018). «The Matthew effect in childcare use: a matter of policies or preferences?». *Journal of European Public Policy*, 25 (6), 878-893.
<<https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1401108>>

- RIBAR, D. (1992). «Child care and the labor supply of married women: reduced form evidence». *Journal of Human Resources*, 27 (1), 134-165.
<<https://doi.org/10.2307/145915>>
- SÁNCHEZ, C. i VILLENA, N. (2018). *Conciliació i coresponsabilitat. Una perspectiva feminista*. Barcelona: Fundació Josep Irla.
- SARASA, S. (2012). «Efectes de l'escola bressol en el desenvolupament dels adolescents». A: GÓMEZ-GRANELL, C. i MARÍ-KLOSE, P. (directors). *Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills i filles. IV Informe sobre la situació de la infància, l'adolescència i la família a Catalunya i Barcelona*. CIIMU.
- SCHLOSSER, A. (2011). «Public preschool and the labor supply of Arab mothers: Evidence from a natural experiment». *Working Paper*. Tel Aviv University.
- SCHÜTZ, G. (2009). «Does the quality of pre-primary education pay off in secondary school? An international comparison using PISA 2003». Múnich: Ifo Working Paper 69.
- SUÁREZ, M. J. (2013). «Working mothers' decisions on childcare: The case of Spain». *Review of Economics of the Household*, 11 (4), 545-561.
<<https://doi.org/10.1007/s11150-013-9189-6>>
- TEDESCO, J. C. (2006). «Igualtat d'oportunitats i política educativa». A: BONAL, X.; ESSOMBA, M. A. i FERRER, F. (coord.). *Política educativa i igualtat d'oportunitats*. Barcelona: Mediterrània.
- TEKIN, E. (2007). «Child care subsidies, wages, and employment of single mothers». *Journal of Human Resources*, 42, 453-487.
<<https://doi.org/10.3368/jhr.xlii.2.453>>
- YOSHIKAWA, H.; WEILAND, C.; BROOKS-GUNN, J.; BURCHINAL, M. R.; ESPINOSA, L. M.; GORMLEY, W. T.; LUDWIG, J.; MAGNUSON, K. A.; PHILLIPS, D. i ZASLOW, M. J. (2013). *Investing in Our Future: The Evidence Base on Preschool Education*. Foundation for Child Development
- WHEELOCK, J. i JONES, K (2002). «Grandparents are the next best thing: Informal Childcare for working parents in urban Britain». *Journal of Social Policy*, 31 (3), 441-463.
<<https://doi.org/10.1017/s0047279402006657>>
- WEST, A.; BLOME, A. i LEWIS, J. (2020). «What characteristics of funding, provision and regulation are associated with effective social investment in ECEC in England, France and Germany?». *Journal of Social Policy*, 49 (4), 681-704.
<<https://doi.org/10.1017/s0047279419000631>>
- WHITEHURST TESTIMONY ON EARLY CHILDHOOD EDUCATION TO THE HOUSE COMMITTEE ON EDUCATION AND THE WORKFORCE (2014). <www.brookings.edu>.